

УДК: 332.133.6

ЕКОНОМІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Т.С. Шабатура, Є.В. Голубков

Одеський державний аграрний університет, м. Одеса

Анотація. Досліджено еволюційне походження дефініції «економічний потенціал підприємства». Опираючись на теоретичні положення ресурсного, функціонального та результативного підходів, визначено, що основою реалізації економічного потенціалу підприємства виступають ресурси, а процес їх мобілізації в ході виробництва забезпечується ключовими компетенціями підприємств, які генеруються в його конкурентні переваги. Обґрунтовано, що джерелом формування ключових компетенцій підприємства виступає ресурсна концепція, а джерелом реалізації стратегічних напрямків розвитку – вартісна концепція. З огляду на це запропоновано підходити до розуміння дефініції «економічний потенціал підприємства» з позиції симбіозу ресурсної та вартісної концепцій і розглядати її як можливість підприємства шляхом використання наявної комбінації ресурсів і ключових компетенцій максимізувати ринкову вартість бізнесу в перспективі.

Ключові слова: потенціал; економічний потенціал підприємства; ресурси; ключові компетенції; ринкова вартість бізнесу.

Вступ. В умовах нестійкого розвитку вітчизняної економіки, викликаного нестабільністю оточуючого середовища, нераціональним розподілом і неефективним використанням економічних ресурсів, загостренням суперечностей розвитку продуктивних сил та виробничих відносин, актуалізується проблема адаптації підприємств до зовнішніх змін. Така ситуація зумовлює необхідність прийняття негайних управлінських рішень щодо стратегічного розвитку підприємства, ключовим моментом чого є його економічний потенціал, ефективна реалізація якого дає можливість забезпечити виконання цих стратегічних цілей, а головне – переорієнтуватися відповідно до концепції сталого економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень свідчить, що наявність практичної необхідності пошуку більш достовірних методів підвищення результативності діяльності підприємств в перспективі постійно концентрує увагу науковців на дослідженні економічної природи дефініції «економічний потенціал підприємства». Це підтверджується величезною кількістю наукових робіт,

опублікованих за зазначеною тематикою в різний час такими видатними вітчизняними та зарубіжними вченими, як: О.В. Ареф'єва [1], О.Ф. Балацький [2], О.В. Березін [3], І.Ю. Гришова [4], С.І. Дем'яненко [5], І.С. Должанський [6], Н.С. Краснокутська [7], І.О. Крюкова [8], Є.В. Лапін [9], К.А. Мамонов [10], В.В. Россоха [11], В.М. Яценко [12] та інші.

Попри існування явних розбіжностей у підходах дослідження обговорюваного питання, у всіх роботах зазвичай відзначається про багатоаспектність і складність даної тематики. Проте існує інтуїтивне відчуття значно більшої прикладної корисності дефініції «економічний потенціал підприємства», що могла б проявитися при розв'язку окреслених питань. Таке уявлення виникає з аналізу постійно зростаючої кількості науково-практичних публікацій, присвячених дослідженню даного питання, що підкреслює необхідність більш глибокого вивчення зазначеної категорії.

Мета дослідження полягає в продовженні досліджень щодо поглиблення змісту дефініції «економічний потенціал підприємства», що мають ґрунтуватися на загальнонауковій вченні та тлумачення цього поняття з урахуванням сучасних філософських концепцій.

Результати досліджень. Наприкінці 1970-х, початку 1980-х років було опублікована велика кількість наукових робіт, присвячених різним аспектам дефініції «потенціал», якій з часом стає притаманним абстрактний зміст.

Перші намагання науковців надати визначення терміну «потенціал» були занадто вузькими, адже розглядалися тільки в колі дослідження виробничих сил, що виникають на рівні регіону або країни, і тільки згодом розуміння даної дефініції вже перемістилося з макрорівня на рівень окремого підприємства та його структурних елементів.

Опираючись на сучасні теоретичні концепції щодо визначення сутності поняття «економічний потенціал підприємства», виокремимо три основні підходи його розуміння, а саме ресурсний, функціональний та результативний.

З позиції ресурсного підходу економічний потенціал підприємства представлений сукупністю його наявних ресурсів, що значно обмежує обшир його розуміння, адже розглядає його лише в контурах ресурсних можливостей підприємства, приховуючи його ключові характеристики, якими є функціональність, результативність й притаманні йому при формуванні та використанні системоутворюючі домінанти [1, 5, 11, 12].

З позиції функціонального підходу економічний потенціал підприємства представлений сукупністю організаційних, виробничих, матеріальних, фінансових та трудових факторів і розглядається як результат виробничих і економічних відносин, які виникають між суб'єктами господарювання, що теж позбавлене всебічного розуміння даної категорії [2, 3, 10].

З позиції результативного підходу економічний потенціал підприємства представлений спроможністю його ресурсів, а саме внутрішніх можливостей та ключових компетенцій забезпечувати реалізацію стратегічних пріоритетних інтересів, що визначає його як цілісну систему, до складу якої входять чинники стратегічного розвитку підприємства. З іншого боку, економічний потенціал характеризується максимальною кількістю чинників, що перешкоджає оцінці його рівня, тому як спирається на неозначене поняття «сукупна здатність» [4, 6, 7, 8].

Масовість поглядів до визначення дефініції «економічний потенціал підприємства» свідчить про відкритість та дискусійність даного питання, дослідження еволюційного походження економічної природи якого засвідчує, що уведення зазначеної категорії в коло економічних досліджень більше пов'язано зі спробами вирішити питання комплексного оцінювання ступеня розвитку виробничих сил.

Майже всі визначення економічного потенціалу підприємства так чи інакше, з одного боку, посилаються на сукупність його ресурсів, а з другого – на реалізацію за їх рахунок стратегічних цілей розвитку.

Не зменшуючи вагомості ресурсів як основи реалізації економічного потенціалу підприємства, слід відмітити, що виконання пріоритетних цілей не гарантується лише їх наявністю, адже процес їх мобілізації в процесі виробництва забезпечується ключовими компетенціями підприємства. При цьому слід зазначити, що джерелом формування ключових компетенцій підприємства виступає ресурсна концепція, оскільки за ресурсним складом суб'єкти господарювання є відмінними один від одного та унікальними.

Провідні базові постулати ресурсного підходу ґрунтуються на неоднорідності підприємств та їх умовній стабільності, що доповнюються такими передумовами: різні результати діяльності підприємств обумовлені саме відмінностями їх ресурсних комбінацій; підприємства прагнуть максимізувати кінцеві результати їх діяльності, а саме максимізувати ринкову вартість бізнесу [4, 5, 8].

У контурах ресурсного підходу ключовими елементами є наявні ресурси та латентні можливості (компетенції) підприємства, між якими прослідковується пряма залежність: ресурси виступають джерелом створення підприємства, а можливості – джерелом формування його ключових компетенцій. Іншими словами, базовою одиницею аналізу ресурсного підходу виступають ресурси, характерними ознаками яких є латентні можливості підприємства, що сприяють раціональнішому використанню класичного набору факторів виробництва, створюючи тим самим ключові компетенції. Поряд з цим, формування релевантних ключових компетенцій дає можливість

підприємству захопити та зміцнити свої ринкові позиції шляхом нарощення конкурентних переваг, які є недоступними для конкурентів, а тому стратегічно вигідними. Однак, формування та розвиток економічного потенціалу підприємства, реалізації якого має бути зорієнтована на максимізацію ринкової вартості бізнесу, вимагає застосування й вартісного підходу.

Очевидною властивістю вартісної концепції є те, що ефективність розвитку економічного потенціалу підприємства детермінується його ринковою вартістю. Так, в короткостроковому вимірі підприємства спроможні застосовувати реальні найкращі комбінації існуючих ресурсів, тоді як в довгостроковому – акумулювати стратегічні ресурси і ефективно використовувати ресурсні комбінації. Якщо застосувати дану закономірність для встановлення симбіозу між ресурсним та вартісним підходами до розгляду економічного потенціалу підприємства, то отримаємо таку парадигмальну структуру (рис. 1).

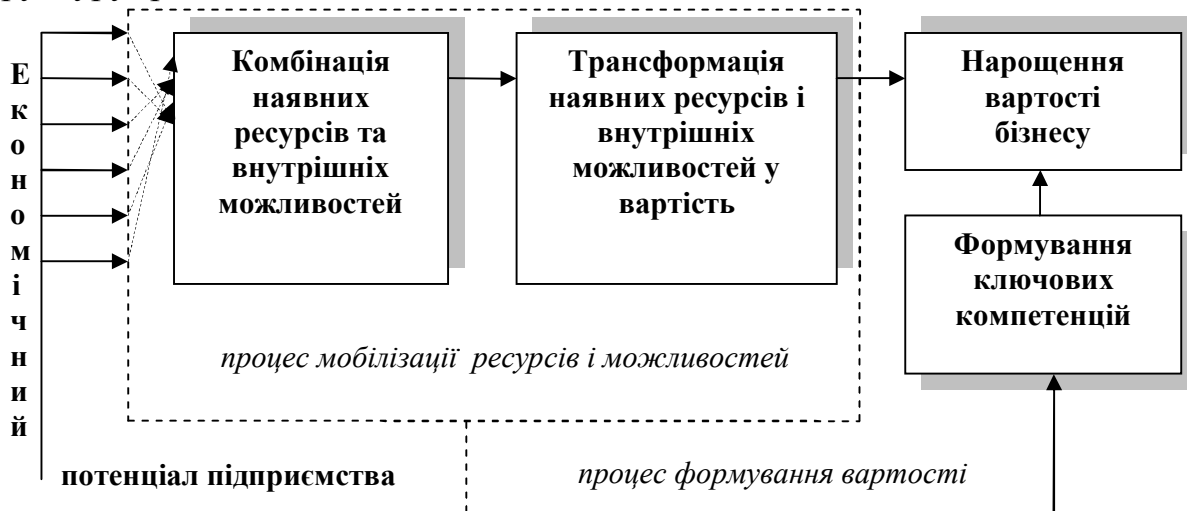

Рис. 1 Взаємозв'язок між ресурсним та вартісним підходами до визначення економічного потенціалу підприємства*

* Розроблено авторами самостійно

Таким чином, розуміння економічного потенціалу підприємства з позиції симбіозу ресурсної та вартісної концепцій зводиться до можливості підприємства шляхом використання наявної комбінації ресурсів і ключових компетенцій нарощувати ринкову вартість бізнесу в перспективі.

Опираючись на зміст наведеної дефініції й на те, що комбінація ресурсів підприємства та його ключових компетенцій, визначуючи можливості, має генерувати його конкурентні переваги на ринку капіталів, окреслимо модель економічного потенціалу підприємства (рис. 2).

Таким чином, різноманіття наукових підходів до розкриття змісту економічного потенціалу підприємства є доволі складним і багатоаспектним,

сутність якого окреслюється комплексністю його виразів.

Рис. 2 Модель економічного потенціалу підприємства*

* Розроблено авторами самостійно

Висновки та перспективи подальших досліджень. Дослідження еволюційного походження дефініції «економічний потенціал підприємства» засвідчує, що уведення зазначеної категорії в коло економічних досліджень більше пов'язано зі спробами вирішити питання комплексного оцінювання ступеня розвитку виробничих сил. Враховуючи те, що основою реалізації економічного потенціалу підприємства виступають ресурси, а процес їх мобілізації в ході виробництва забезпечується ключовими компетенціями підприємства, нами поглиблено визначення зазначеної дефініції з позиції симбіозу ресурсної та вартісної концепцій. Виходячи з цього, розуміння економічного потенціалу підприємства зводиться до можливості підприємства шляхом використання наявної комбінації ресурсів і ключових компетенцій нарощувати ринкову вартість бізнесу в перспективі. Це зумовлює необхідність проведення подальших наукових досліджень в напрямку методологічних підходів структуризації економічного потенціалу підприємства та теоретико-методичного інструментарію його оцінки.

Література

1. Ареф'єва О.В. Економічні засади формування потенціалу підприємства / О.В. Ареф'єва, Т.В. Харчук // Актуальні проблеми економіки. –

2008.– №7. – С. 71–76.

2. Балацкий О.Ф. Экономический потенциал административных и производственных систем: монография / О. Ф. Балацкий. – Сумы: Университетская книга, 2006. – 972 с.

3. Березін О.В. Економічний потенціал аграрних підприємств: механізми формування та розвитку / О.В. Березін, О.Д. Плотник. – Полтава: Інтер Графіка, 2012. – 221 с.

4. Гришова І.Ю. Підходи до формування інноваційного потенціалу підприємств харчової промисловості / І.Ю. Гришова, Т.М. Гнат'єва // Інноваційна економіка. – 2013. – № 1. – С. 15-18.

5. Дем'яненко С.І. Менеджмент аграрних підприємств: навч. посібник / С.І. Дем'яненко. – К.: КНЕУ, 2005. – 347 с.

6. Должанський І.С. Управління потенціалом підприємства / І.С. Должанський, Т.О. Загорна, О.О. Удалих, І.М. Герасименко, В.М. Ращупкіна. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 362 с.

7. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка / Н.С. Краснокутська. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 352 с.

8. Крюкова І.О. Ресурсний потенціал аграрних підприємств та комплекс заходів з його відтворення і раціонального використання / І.О. Крюкова // Вісник ХНАУ. Серія «Економіка АПК і природокористування». - № 3. – Харків, 2007. – С. 94-98.

9. Лапин Е.В. Оценка экономического потенциала предприятия: монография / Е.В. Лапин. – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2004. – 360 с.

10. Мамонов К.А. Економічний потенціал: теоретичні аспекти та лінія трансформації / К.А. Мамонов, О.І. Угоднікова // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2009. – № 26.- С. 198-202.

11. Россоха В. В. Методологічні аспекти формування та розвитку потенціалу підприємств аграрної сфери АПК / В.В. Россоха // Економіка АПК. – 2005. – № 8. – С. 36. – 42.

12. Яценко В.М. Сучасний стан та формування стратегії розвитку економічного потенціалу підприємств молочного скотарства на регіональному рівні / В.М. Яценко // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. – Вип. 26. – Ч. І. – Черкаси: ЧДТУ, 2010. – С. 33 – 38.

АННОТАЦІЯ

Шабатура Т.С., Голубков Е.В. Экономический потенциал предприятия: теоретические аспекты

Исследовано эволюционное происхождение дефиниции «экономический потенциал предприятия». Опираясь на теоретические положения ресурсного, функционального и результативного подходов, определено, что основой реализации экономического потенциала предприятия выступают ресурсы, а процесс их мобилизации в ходе производства обеспечивается ключевыми компетенциями предприятий, которые генерируются в его конкурентные преимущества. Обосновано, что источником формирования ключевых компетенций предприятия выступает ресурсная концепция, а источником реализации стратегических направлений развития – стоимостная концепция. Учитывая это предложено подходить к пониманию дефиниции «экономический потенциал предприятия» с позиции симбиоза ресурсной и стоимостной концепций и рассматривать его как возможность предприятия путем использования имеющейся комбинации ресурсов и ключевых компетенций максимизировать рыночную стоимость бизнеса в перспективе.

Ключевые слова: потенциал; экономический потенциал предприятия; ресурсы; ключевые компетенции; рыночная стоимость бизнеса.

SUMMARY

Shabatura T.S., Golubkov E.V. Economic potential of the company: theoretical aspects

The evolutionary origin of the definition “economic potential of the company” was investigated. Basing on the theoretical principles of resource, functional and effective approaches it was determined that the resources are the basis of the implementation of the economic potential of the company, and the process of their mobilization during the production is provided with core competency, which is generated into its competitive advantages. It was proved that the resource concept is the forming source of the core competency, and the cost concept is the implementation source of the strategic line of development. In this connection it has been suggested to come to understanding of the definition «economic potential of the company» from the viewpoint of symbiosis of the resource and cost concepts, and to examine it as company’s capacity by means of use of available combination of the resources and core competency, to maximize the market value of the business in the long term.

Keywords: potential; the economic potential of the company; resources; core competencies; market value of the business.